

Ve de la pàgina 1

A l'homenatjat no li n'ha faltat mai, d'optimisme, ni d'entusiasme, ni tampoc de ganes de comboi, que és com dir d'engrescar els altres a no deixar mai de creure en la literatura i en les seues mostres actives. Per una vegada, som els altres els qui voldríem donar-li motius de comboi, a ell, que en algun cas ha vingut a dir, entre provocador i decadent, que ja està "al començament del final".

Ací no s'acaba tot és el títol d'una de les activitats previstes en aquesta celebració: una nova edició de l'Homenatge a la Paraula, organitzada pel CEIC Alfons el Vell de Gandia, que se celebrarà el dia 22 de novembre. Però no és l'única. Hi ha una

exposició de F. V. Nogueroles, de títol *Naufragi del temps*, en un diàleg entre textos de Piera i pintura, a la Universitat de València; i una altra mostra, dins de l'apartat plàstic encara, a l'Espai d'Art de Gandia, dita *Josep Piera: la passió per les paraules*, que ensenyarà una retrospectiva de l'escriptor i el seu temps. A Lleida, a Barcelona i a Ciutat de Palma se li dedicaran lectures poètiques; i l'editorial Denes, amb el suport de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, publicarà dos llibres amb un significat molt especial. Un d'aquests, una traducció al castellà del que, segurament, és el llibre més emblemàtic de Josep Piera, *El somriure de l'herba*, feta pel poeta i col·le-

ga irrenunciable Marc Granell, juntament amb una selecció d'altres poemes. *La sonrisa de la hierba y otros poemas* es diu, després d'haver-ne fet una versió Marc. I l'altra traducció s'ha engegat en el sentit contrari, i està acompanyada d'una anècdota curiosa que jo puc contar, perquè la conec de prop. *Monodia de la ausencia* és el títol de l'últim llibre, inèdit, de l'època en què Piera es va expressar literàriament en castellà. Fa uns quants anys, un grup d'amics vam viatjar a Messina —també Josep Piera— i a algú se li va acudir la proposta de traduir aquest llibre al català. Després de l'excursió siciliana, però, aquesta proposta es va quedar en el calaix dels bells

records. Fins en aquest moment, en què la *Monodia de l'absència*, en mans de deu poetes diferents, se situarà al costat —ara en la llengua en què li hauria correspost des d'un principi— dels més de trenta llibres publicats per Josep Piera, entre poesia pròpia, traduïda, assaigs més o menys ficticis, i aquells llibres de prosa, belles excuses de bells viatges, interiors i exteriors, que s'ha acordat a batejar com a "literatura del jo". Potser aquests trenta llargs mons escrits siguin el principal motiu, d'agraïment i de deute, en aquest homenatge a la quarantena literària de Piera que s'estendrà tot al llarg del mes de novembre. Que no caiguen en la indiferència.

Una de les obres de l'artista F. V. Nogueroles de l'exposició *Naufragi del temps*, inspirada en la literatura de Josep Piera. La mostra és oberta a la Nau de la Universitat de València.

Jo vinc d'un silenci antic i molt llarg
Raimon

La llengua literària: una història personal

JOSEP PIERA

Quina va ser la llengua literària, i quina la tradició lectora, del jove poeta que vaig ser els anys 70? Quina era la vida literària valenciana en aquella dècada prodigiosa on tot semblava possible? Quina memòria del passat escrit tenia l'aprenent d'escriptor que jo em sentia en aquell temps?

Diguem que, uns quants anys abans, durant l'adolescència dels seixanta, escrivia poesies en castellà i cançonetes en francès, i que la meua formació i curiositat literàries m'havien dut de Bécquer i Juan R. Jiménez a Baudelaire i Verlaine, o també —la moda "camp" arribava popòsticament d'Amèrica— dels boleros i les *coplas* de la ràdio, a les *chansons* de Françoise Hardy o els *twist* trepidants de Johnny Hallyday. Aleshores, certament, el francès era la llengua de cultura a Europa, una llengua que ens deia com era de bonic l'amor i de trista la tardor, mentre el castellà era la llengua escolar, la del *Perdóname* del Duo Dinámico i la del *La, la, la* de Massiel, i poc més. Això, és clar, per al jovencell modernet de Gandia que era jo. Tot déu usava el castellà per a les coses serioses i importants. Els valencians, encara que parlaven valencià, eren batejats i soterrats en castellà.

Va ser en aquest ambient que un dia de Pasqua —jo devia tindre setze anys— un company del comboi pasqüer portà un disc d'un cert Raimon que cantava en valencià. Va ser una sorpresa, per a molts. No era Bob Dylan, certament, però se l'entenia, i fins tot t'emocionava. Feia pensar i sentir. En aquest nou ambient llibertari de recuperació, renovació i revalorització de la llengua pròpia —com a llengua culta i de vida—, no m'hi inseriria de ple, però, fins a les primeries dels 70. Era, aleshores, un jove poeta que havia publicat un quadernet de poemes a Ma-

laga (*Ave Fénix*, 1971), amb un pròleg de Juan Gil-Albert, havia publicat *Qasida* (1972), gràcies a una iniciativa editorial d'Eduard Verger, i acabava de guanyar el premi Ausiàs March de Gandia amb *Natanael* (1972).

Quina era "la meua llengua literària" llavors? El castellà, ja ho he dit abans. El valencià? Era —en el meu cas, no en el d'altres companys de generació— la parla familiar, popular i domèstica, no el vehicle d'expressió de la poesia. Per què? Els escriptors dels 70 no veníem d'una tradició literària que ens hagués amerat de Lloren-

Els valencians, encara que parlaren valencià, eren batejats i soterrats en castellà

te i d'altres poetes renaixents o de postguerra. No era això. O no ho era, en el meu cas. Jo, particularment, no venia de Lo Rat Penat. No tenia una tradició "valenciana" sentida com una llosa mortal, sinó que sentia el profund silenci de les tombes profanades. Jo venia d'aquell antic silenci que cantava Raimon; venia d'una inconscient "tradició d'oblits".

Quan vaig entendre i comprendre la grandesa literària d'Ausiàs March, el dilema personal que em plantejava era si pagava la pena reprendre aquella tradició trençada, i aprendre completa aquella llengua que no sabia que la sabia.

Servia la llengua antiga d'Ausiàs per a dir el que jo volia dir en poesia? Servia aquell *patois* rural, aquell vulgar dialecte de derrotats, per a expressar bellament els meus deliris literaris? Abans d'anar a més i a fons, vaig haver-me de resoldre aquests dilemes. En quina llengua volia ser poeta? A trobar una resposta i una solució m'ajudaren no sols la lectura dels grans poetes catalans contemporanis (Riba i Espriu, fonamentals!), sinó també d'alguns de francesos (Paul Eluard) i d'italians (Ungaretti i Montale), per exemple. He dit més d'una vegada que la meua primera lectura profunda de Llorente la vaig fer sota l'impacte líric i "paisatgístic" de Montale. I no és cap broma.

No oblidem que el valencià no gaudia de cap prestigi literari, i que havíem estat educats per a ser els abandonadors definitius del nostre vernacle local. Quants valencians cultes havien llegit *Nosaltres els valencians*? Qui coneixia la poesia d'Estellés? Qui sabia qui eren Ausiàs March i Joanot Martorell? Quatre gats, quatre rates de biblioteca, quatre erudits i alguns vells "aimadors de la llengua valenciana". Hi havia, doncs, una parla viva, però no una memòria cultural i històrica col·lectivament compartida. Vol dir això que hi havia una sòlida cultura literària local en castellà? No. A València, el que hi havia era el silenci més provincià que es puga imaginar. Juan Gil-Albert —per posar un cas— vivia, amb aristocràtic republicanisme i al seu pis familiar, el seu exili interior. Posats a trobar

l'excepció que confirmava la regla, caldria esmentar César Simón (*Pedregal*). Perquè Francisco Brines vivia a Madrid. I qui els llegia, aquests poetes? De les faulles castellenques i les rondalles alacantines, no en vaig tindre constància fins a la meua arribada a València, ja a les primeries dels setanta. Quin interès em podien despertar aquestes faules, Enric Valor a banda? I la poesia de Joan Fuster? El mateix autor l'havia arraconada en el silenci. Estellés el descobriria llavors, jo, amb *La clau que obri tots els panys* i el *Llibre de meravelles* i em semblà un poeta de post-

La poesia era també la manera de voler-nos i de sentir-nos al món, l'avantguarda de tot

guerra que feia vital la llengua pròpia, amb uns tics de Pablo Neruda i de José Hierro barrejats. Li vaig dedicar —recorde— una ressenya en *Gorg* (1972), per encàrrec directe d'Amadeu Fabregat. Va ser el meu primer paper literari publicat a València en el meu català d'aprenent. El reconeixement poètic a Estellés vindrà més tard. Un poc més tard, només.

Va ser a partir de 1972, doncs, que em vaig trobar flirtejant poèticament en valencià, i en secret, mentre apareixien publicats els meus llibres de poemes anteriorment esmentats. He contat sovint que el meu primer poema en ca-

talà se'm va fer automàticament present un dia que anava en el trenet de rodalia de València a Meliana, i vaig sentir que una veu em deia mentalment "plou" i no "llueve", i vaig sentir que poèticament plovia més i millor si "plou" que si "llueve".

Què vull dir amb tot açò? Que els poetes i els escriptors dels setanta ens vam comprometre en la creació i recreació d'una llengua culta de què se'ns havia privat anteriorment. I vam haver de fer nostra aquesta llengua oblidada. En poesia van ser autors mestres Joan Maragall, Carles Riba i Salvador Espriu, al mateix temps que intentava amb dificultats gaudir de la fosca lírica turmentada d'Ausiàs March. No gens fàcil Ausiàs March, a vint anys i escaig, i no sols per la llengua, és clar. En castellà llegia Alexandre, Cernuda, Brines, Siles, Carnero, Carvajal, Gimferrer... En el meu cas, a tota aquesta rebolca de lectures (de Petrarca a Riba, de March a Garcilaso, de Lorca i Eluard a Neruda i Estellés...) caldrà afegir la voluntat de posar-se a escriure, de fer literatura en català, és a dir, a partir del vernacle heretat, de la llengua dels clàssics però amb voluntat de ser moderns —no "normals"— i universals, no mai provincians. Així, a més, col·laboràvem activament a fer "un país" i a cantar-ne els somnis, amb nous aires i maneres.

El "compromís conscient" amb el valencianisme polític vindrà després. La poesia era l'aportació personal al projecte col·lectiu que alguns intel·lectuals —Joan Fuster, Manuel Sanchis Guarner, Alfons Cucó, Rafael Ninyoles, Josep V. Marqués...— havien llançat. Era també la manera de voler-nos i de sentir-nos al món, i alhora d'exercir sense pors el nostre dret a la llibertat. També de sentir-nos a l'avantguarda de tot. I ací. A casa mateix. "No cal anar-se'n lluny per trobar el que vols", vaig escriure en aquells anys. "Sàpies fer bell el que tens davant teu/ i el que tens et serà just el que et cal", escriuré trenta anys després.